

לא יחרץ כלב לשונו
הרב מואיז נבון

הגדה של פסח: אלו עֶשֶׂר מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְוֹת בְּמִצְרַיִם, וְאֵלוֹ הֵן: דָּם, צִפְרָדֵּי, כִּנִּים, עָרוֹב, דָּבָר, שְׁחִין, בְּרֹד, אֲרֵבָה, חֶשֶׂד, מִכַּת בְּכוֹרוֹת

שמות פרק יא

(א) וַיֹּאמֶר יְקֹנֵק אֶל מֹשֶׁה עוֹד נִגַע אֶחָד אֲבִיא עַל פְּרַעֲה וְעַל מִצְרַיִם אַחֲרַי כִּן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה: כְּשִׁלְחוֹ כָּלָה גֵרֵשׁ יִגְרֹשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

...
(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כִּה אָמַר יְקֹנֵק כְּחֻצַּת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: (ה) וַיִּמַּת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרַעֲה הַיֹּשֵׁב עַל כֶּסֶּאָו עַד בְּכוֹר הַשְּׂפָחָה אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִים וְכֹל בְּכוֹר בְּהֵמָה: (ו) וְהִיָּתָה צִעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר כָּמְהוּ לֹא נִהְיָתָה וְכָמְהוּ לֹא תִסָּף: (ז) וְלֹכֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחְרֹץ כָּלֵב לִשְׁנוֹ לְמֵאִישׁ וְעַד בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יִפְלֶה יְקֹנֵק בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: (ח) וַיִּנְדְּדוּ כָּל עֶבְדֵיךָ אֵלֶּה אֵלֵי וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר צֵא אִתָּה וְכָל הָעָם אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרַי כִּן אֲצֵא וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה בְּחָרֵי אֶף: ט

העמק דבר (יא:ז)

ואמר כאן "למען תדעו"ן בלשון רבים לא כמו עד כה, לפי שעד כה לא השיגו כל מצרים זה הידיעה כמו פרעה כמש"כ שם ["למען תידעו"], אבל כאן הכירו הכל הבדל מעלת ישראל בעיני ה'.

(ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה למען תדעו אשר יפלה יקונק בין מצרים ובין ישראל:

רשב"ם שמות פרק יא

(ז) לא יחרץ כלב - המלאך מזיק ומשחית בכורי מצרים אבל בכורי ישראל אפילו קול ניבוח של מזיקי החיות לא יזיק אותם:

אור החיים (יא:ז)

"ולכל בני ישראל וגו'" - צריך לדעת הכונה בזה, ואם לומר שלא ימות אדם מהם, היה לו לומר בפרוש ולא ימות מבני ישראל וגו'. ואולי שנתכוון בסדר הדבור על דרך אומרם ז"ל (ב"ק ס:): כלבים צועקים מלאך המות בעיר, לזה אמר "ולכל בני ישראל וגו'" כדי שתדע שלא ימות מהם אדם שלא יחרץ כלב לשונו שם הא למדת שלא נראה ביניהם מחבל, והוא אומר למען תדעו אשר יפלה.

רש"י שמות פרק יא

(ז) לא יחרץ כלב לשונו - אומר אני שהוא לשון שנון ["whet" its tongue], לא ישנן, וכן (יהושע י כא) לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו, לא שנו, (שמאל ב' ה כד) אז תחרץ תשתנו, (ישעיהו מא טו) למורג חרוץ שנון, (משלי כא ה) מחשבות חרוץ, אדם חרוץ ושנון, (משלי י ד) ויד חרוצים תעשיר, חריפים, סוחרים שנונים:

אבן עזרא שמות (הפירוש הארוך) פרק יא

(ז) לא יחרץ כלב לשונו - שיפחידם, כמו לא חרץ לבני ישראל לאיש את לשונו (יהושע י, כא). והטעם: שיהיה נובח או נושך. והנה בארץ לא יחרץ להם כלב לשונו ולבהמתם, ואף כי ישלח מן השמים משחית להכות בכוריהם:

אבן עזרא - הפירוש הקצר שמות פרק יא

(ז) לא יחרץ כלב - פירושו לפי המקום. ויש אומרים שהוא מגזרת "אתה חרצת" (מ"א כ, מ).

מלכים א פרק כ פסוק מ

... וַיֹּאמֶר אֱלִיּוֹ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֶּן מִשְׁפָּט - אתה חרצת:

- רד"ק מלכים א כ:מ - אתה חרצת - אתה חתכת הדין בעצמך
- רלב"ג מלכים א כ:מ - כן משפטך אתה חרצת - רוצה לומר אתה גזרת על עצמך ...
- מצודת דוד מלכים א כ:מ - כן משפטך - ... כן חרצת וגזרת על עצמך:
- מצודת ציון מלכים א כ:מ - חרצת - גזרת וחתכת כמו "כליון חרוץ" (ישעיהו י):

ר' אשר ויזר על האבן עזרא הקצר (תואת חיים הערה 19)

מדרך הכלב אחר הנביחה להעביר לשונו השלוחה על שניו, כאילו חורץ וגוזר אותה.

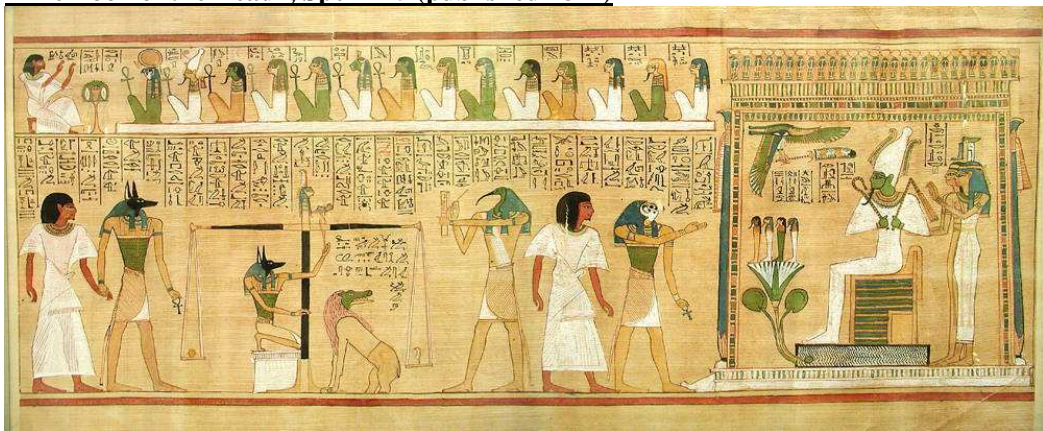
Adam Clarke, Exodus (11:7)

We know that one of their principal deities was Osiris, whose son, worshipped under the form of a dog, or a man with a dog's head, was called *Anubis latrator*, the barking Anubis. May he not be represented as deploring a calamity which he had no power to prevent among his worshippers, nor influence to inflict punishment upon those who set his deity at naught? Hence while there was a great cry, *tseakah gedolah*, throughout all the land of Egypt, because of the mortality in every house, yet among the Israelites there was no death, consequently no dog moved his tongue to howl for their calamity; nor could the object of the Egyptians' worship inflict any similar punishment on the worshippers of Jehovah.

"Description de l'Egypte" (1809-1829).

Napoleon's expedition of Egypt included a group of scholars, referred to as "savants", who performed great research and subsequently published their finds in the multi-volume work known as the "Description de l'Egypte".

"The Book of the Dead", Spell 125 (published 1821)

Anubis was one of the most ancient of Egyptian gods closely associated with funerary rites and the afterlife. He was guide to the dead and passed judgment on the dead by weighing the heart of the deceased against the feather of Maat (truth and order).

חרץ = פסק, גזר דין

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף פט עמוד א

ת"י: נפש מאזנים - תלויה באויר ג' טפחים, וגבוהה מן הארץ שלשה טפחים, וקנה ומתנא שלה שנים עשר טפחים...

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף פט עמוד א

נפש של מאזנים - הוא ברזל החלול שהלשון קבוע בו.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף קלז עמוד א

האמר מר: אין הכרעה שלישית מכרעת!

רש"י מסכת חולין דף קלז עמוד א

דעת שלישית דהכרע לשון כף מאזנים

R. A. Kaplan, Sefer Yetzirah (2:1)

There is a pan of merit and a pan of liability.... In the center is the fulcrum and pointer, ... which is the 'tongue of decree'.

לשון בשני טעמים: לשון האליל, ולשון המאזנים

(ז) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשנו למאיש ועד בהמה למען תדעו אשר יפלה יקזק בין מצרים ובין ישראל:

הגדה של פסח:

ויצאנו יי ממצרים - לא על ידי מלאך, ולא על ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, שנאמר: ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה, והפיתתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים. אני יי.